

1. *Limba și literatura română, înțelegând prin aceasta „învățămîntul datinilor”, folclorului în general și introducerea în cunoașterea literaturii culte;*

2. *Istoria, înțelegând istoria vieții noastre naționale din punct de vedere politic, economic, legislativ, cultural;*

3. *Dreptul – cunoașterea legilor țării, începînd cu constituția și terminînd cu legile dreptului civil.*

Dincolo de modelul străin, ridicarea nivelului de cultură al sătenilor avea la bază teoria lui Traian Brăileanu a *comunității morale*, ai cărei membri sunt persoane și nu indivizi, unde funcționează coeziunea integrală, o relație sufletească stabilă cu oameni ce *au idealuri, își iubesc patria, cred în Dumnezeu și în Revelație, adică în Hristos și în lucrarea Lui în ei prin Duhul Sfînt*. E de la sine înțeles că într-o asemenea comunitate nu avea ce căuta idolul marxisto-leninisto-comunist al luptei de clasă. Sociologul bucovinean are în vedere în tratatele sale așezarea societății pe bazele solide ale creștinismului tradițional, iar Al.Ov. Vintilă face la sfîrșitul unui subcapitol o constatare justă, apreciind că *sociologia profesorului cernăuțean, în general, poate fi considerată una eminamente a nădejzii*.

Ideile deja expuse vor fi reluate și amplificate în volumul *Politica*, apărut în 1928, cu două părți: *Știința politicii și Arta politicii*. Aici savantul face și teoria statului, cu geneză în *instinctul de conservare al grupului social față de alte grupuri*. În cartea aceasta el acordă o importanță deosebită elitelor, împărțind forma de guvernare statală în *oligarhie* (unde circulația și rolul elitelor are parte de o perturbare accentuată), și *democrație*, în interiorul căreia elitele, întotdeauna meritocrate, așezate pe valorile morale creștine, au rol fundamental. La un pas distanță se discută problematica națiunii, omul de știință T. Brăileanu accentuînd că naționalismul nu aparține unor agitatori, ci este *singurul principiu de coeziune socială, care în cursul istoriei a menținut echili-*

brul grupurilor sociale, a creat cultura caracteristică fiecărui grup.

În sfîrșit, în 1940 îi apare, după Al.Ov. Vintilă, cea mai cuprinzătoare și cea mai originală scriere, avînd ca titlu *Teoria comunității omenesti*. În paginile ei se regăsesc cele două alternative ale omului: acesta are posibilitatea urcușului anevoios către Dumnezeu prin dragoste, ori poate alege să coboare în *văile lumii materiale*, aflate mereu sub stăpînirea acerbă a egoismului. Puterea în stat folosită cu înțelepciune, adică înscrisă în preceptele biblice, zice autorul, nu va crea tensiuni sociale și nici nu va duce omenirea la revoltă. Dimpotrivă, plecînd de la individ și atenția pe care o va acorda cultivării Eului spiritual, se va edifica o comunitate sănătoasă îndreptată cu fața către mîntuire. Părăsirea *ordinii morale* e gravă și-l duce pe om sub imperiul *ordinii naturale*, transformîndu-l într-o *mondă fără ferestre*. Prin această prismă, T. Brăileanu pune în discuție problema statului totalitar, sociologului repugnîndu-i orice fel de tiranie, căci despotul își distruge în primul rînd propriul suflet *prin distrugerea comunității în care a devenit suflet*.

Dublul efort al lui Al.Ov. Vintilă, acela de a recupera opera de o incontestabilă valoare a cărturarului cernăuțean și de a o interpreta *sine ira et studio*, merită a fi apreciat la superlativ, concluzia, cumpănită, aparținîndu-i în întregime: *Așadar, putem să afirmăm fără rezerve, sintetizînd, că Traian Brăileanu este singurul filosof comunistarist autentic din cultura română, creatorul unui areal sociologic inconfundabil, titularul unui construct noologic prin excelență, cu ramificații spre o dezbatere susținută despre națiune, dar și despre elite, spațiu al configurării paradigmei comunității omenesti, cu o concepție dezvoltată în baza unei filosofii sociale întemeiate pe învățătura hristologică.*

Constantin MĂNUȚĂ

POETUL ÎN FAȚA DILEMELOR VIEȚII

Poet matur, pe deplin format, Mihai Lițu Munteanu se impune ca o voce lirică distinctă în peisajul literar ieșcan. Creația lirică, izvorîndă dintr-o bogată experiență de viață, iriază uneori o atmosferă gravă, meditativă, avînd în centrul ei cu predilecție metafora și tonul elegiac al trecerii timpului, în mijlocul unei existențe dilematice și furtunoase.

Un cîntec sfișietor despre viață, moarte și iubire este volumul *Lupta cu ecoul* (Editura Timpul, Iași, 2013). Temele și motivele poetice sunt aceleași ca și-n volumele anterioare, dar în acesta din urmă predomină un acut sentiment al zbaterii și neliniștii metafizice.

Lupta cu ecoul este poezia care dă titlul volumului și parcă e o întoarcere în lumea copilăriei, la jocurile nevinovate de prin codrii, cînd se așteptau răspunsurile

ecoului: „Nisipul nu produce ecou/ Provine din lupta dintre pămînt și mare./ Se scaldă mereu între apă și soare/ De aceea e vechi și totuși e nou...// Nisipul nu produce ecou/ Dar în firul de nisip ne regăsim./ Și cînd visăm și cînd iubim./ Mai crește un fir de iarbă și viața începe din nou”.

Toată poezia este o îndelungată și constantă confesiune despre frumoasa natură de acasă, din Bucovina, despre oameni și locuri, despre cei duși pe alte tărîmuri: „Mă urc pe munte și lumina pare aproape/ Întinzi mîna și prinzi în palme soarele./ Printre creste de munți zboară-n cîrduri cocoarele/ Ochii cei dragi plutesc pe valuri de ape...// Mă urc pe munte și prind în brațe lună/ Fulgi de nea culeg de pe creste./ Prin ochii tăi deschid largi ferestre/ Către izvorul de dor care ne adună...// Cînd urc pe

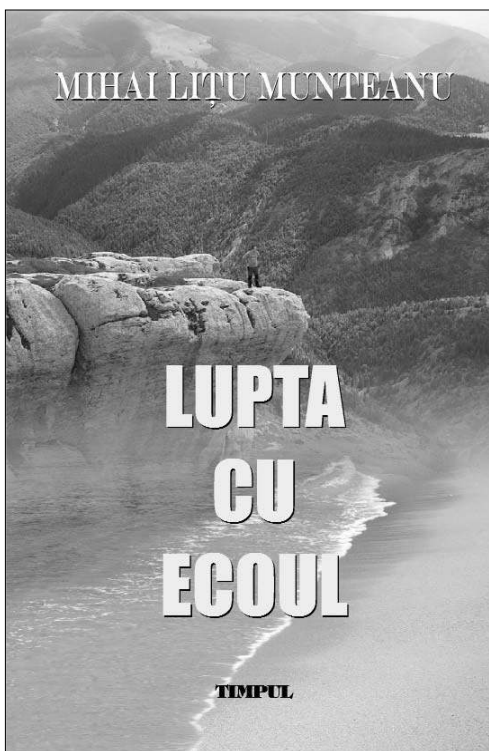
munte adun în brațe stele./ Adun în suflet lumina cu albă zăpadă./ Steluțe albe adun de prin ogradă/ Razele stelare prefăcute în inele...” (Putna).

Obsesiv revine „chemarea munților de-acasă”, integrarea în elementele naturii: „Iar mă cheamă munții de acasă/ Să le calc cărările./ Întunecate-s în decembrie zările/ Tot mai multă ceața e deasă// Pașii se afundă în zăpadă/ Urmele sunt grele pe pământ/ Pădure, la umbra ta am să-mi fac mormânt./ Că tu nu lași soarele să cadă!” (Chemare), urcarea la munți fiind un fel de „transhumanță”, anunțând o viață grea, plină de primejdii, asociată cu „urcarea la mănăstire”, unde viii pot aprinde o lumânare pentru cei duși într-o viață de apoi, pe care nimeni n-o cunoaște: „V-ați așezat acolo, sus pe munte/ Înfrățiți cu brazii încărcăți de cetini./ Acolo numai lupii vă sunt prieteni/Și nourii negri vă mîngîie pe frunte./ Acolo, sus cerul vă este aproape/ Lui Cristos să-i faceți închinare./ Rugăciunea aduce o alinare/ Pentru cei care din lumină vor să se adape// Omule, de urci la mănăstire/ Lumina din ceruri te va cuprinde./ O lumânare pentru morți de vei aprinde/ Din cer vei primi un semn de iubire // Din ceruri coboară un imn de proslăvire/ Către cei ce-au fost ori nu mai sunt./ Și ei au nevoie de un jurământ/ Să doarmă liniștiți în cimitire.../ Omule, urcă mai des la mănăstire!” (Urcarea la munte).

Există și o alternativă inversă a urcării, chiar dacă poetul afirmă în *Hotărîre* că „Dealul vreau să-l urc/ Luna mă-așteaptă/ Cărarea nu e dreaptă/ În stele mă încurc”, aceea a coborîrii, cînd soarele este la crepuscul: „Dacă soarele se află la amurg/ Revine mîine iar în răsărit./ Că tu repeți drumul la infinit/ Dar eu cobor, nu mai urc, nu mai urc...// În genunchi mă-nchin la Demiurg/ E prea scurt urcușul pentru oameni./ N-apuci să-i înțelegi, credința, să le sameni/ Căci spre vale cobor, și nu mai urc, nu mai urc!” (Coborîre), finalizîndu-se cu rămînerea amintirii unei cruci.

Jinduind, nu fără regrete, după o „noapte de gheață”, poetul se vrea un spirit cosmic, atunci cînd în dealul țintirului vor bate clopotele de aramă: „Dacă-mi cîntă sub streășină rîndunelele/ Și razele lunii mă cheamă./ Voi îmbrățișa pe rînd toate stelele/ În deal, la țintirim vor bate clopote de-aramă!” (Dacă).

Natura cu munții, rîurile, izvoarele și pădurile este omniprezentă în poezia lui Mihai Lițu Munteanu, fiind un fel de spațiu fizic pentru împlinirea iubirii, convins de faptul că „izvorului vieții” trebuie să-i întindă o punte.

Iubirea, o temă dragă poetului, păstrează uneori simple rezonanțe din poezia eminesciană: „Pe alta n-am să mai iubesc/ Așa cum te-am iubit pe tine/ Cu tine florile zîmbesc/ Cu tine zilele sunt pline” (Decizie).

Aripă frîntă este poezia în care poetul răzvrătit declamă că în viață ar fi vrut să fie vultur și nu corb, să contribuie la eradicarea stării de jale din inima sa, numai atunci cînd vor fi pedepsiți cei care au distrus pădurile din munții noștri. O incantație dureroasă și plină de semnificații este poezia „Ascultă-mă...”, unde poetul se roagă de ierburi, de lună și de stele, de izvoare să i se îndeplinescă dorințele.

Dintre toate anotimpurile se pare că iarna este cel preferat, cel puțin așa cum reiese din poeziile:

Iarnă grea, Iarnă și amintiri, Nopti de iarnă, Zăpada, etc.: „M-apasă noptile lungi de iarnă/ Peste gînduri noaptea se așterne./ Noroc că noptile nu sunt eterne/ Că mintea pe vecie ar trebui să doarmă!” (Nopti de iarnă), încadrîndu-se în cohorta poezilor care cîntă Bahluiul (de la Alecsandri, încoace) într-o atmosferă tristă, glacială: „O iarnă grea m-apasă, pe creier/ Șuieră vîntul nebul și hai-hui./ Iarna aceasta ce calcă greoi pe Bahlui/ Nu-i a mea și nici a unui greier// Ierni mari și grele au fost/ Peste plaiurile noastre legendare./ Dar ne-am făcut în istorie un rost/ Cu zile bune și cu zile amare// Vom ieși anevoie din iarnă/ Căci zăpezile ne-au troienit speranța./ Pe deasupra însă plutește aroganța/ Ce tinde peste oameni să se aștearnă!” (Iarnă grea) amintindu-și de iernile de altădată cu mari troiene, ca-n pastelurile lui V. Alecsandri, cînd copilul era ocrotit de imaginea sfîntă a mamei: „Vino, iarnă cu zăpezile-n troiene/ Să-mi amintesc iernile de altădată./ Cînd mama curăța fulgii de pe gene/ Și-mi săruta cu drag fruntea înghețată...” (Iarnă și amintiri).

O rugă sfîșietoare, de adîncă durere lasă Mihai Lițu Munteanu urmașilor în poezia *De treci în adormire*: „Știu că voi trece în adormire/ Să nu căutați, să mă treziți./ Pe pămîntul acesta n-am pus interzis/ E-al tuturor celor ce trăiesc în neștire// De nu am avere și nu am nici cruce/ Cerul e de vină că-i de stele plin./ Învrednicit de a fi cu norul cel divin/ Către cele sfînte mă voi duce...// Nu mă treziți din adormire/ Mă visez dus între înțelepți./ De merg pe drumul celor drepti/ Urc pe cărarea către nemurire!”..